

Op verhaal komen: een contextuele bijbelstudie over opstaan tegen seksueel geweld

Deze bijbelstudie gaat over seksueel geweld, in het bijzonder als het meisjes en vrouwen aangaat. Het is een heftig thema en dus ook een heftige bijbelstudie die je niet zomaar even doet. Tegelijkertijd is de bijbelstudie een geweldige manier om dit moeilijke onderwerp bespreekbaar te maken, manieren te vinden om het geweld tegen te gaan en om te zien naar mensen die het hebben meegemaakt. Het is belangrijk om de bijbelstudie te doen met een groep mensen met wie je vertrouwd bent.

Nodig: Bijbels, flipover, stiften, post-its

Bijbelstudie over 2 Samuel 13:1-22

Stap 1: Openen en kennismaken

Steek een kaars aan. Introduceer kort het thema. Vraag de aanwezigen in tweetallen uit te wisselen wat ze verwachten van de bijbelstudie. Vraag een zegen over het samenzijn, om vertrouwen en veiligheid.

ZIEN – Verkennen van het eigen verhaal

Stap 2: Introductie en context

In Centraal-Amerika neemt het geweld tegen vrouwen waarvan seksueel geweld deel uitmaakt epidemische vormen aan. Maar ook in Nederland maken veel meisjes en vrouwen dit mee. Laten we eens kijken naar de situatie in Nederland. De infographic (bijlage onderaan) brengt dit in kaart.

Open het gesprek om de cijfers te bespreken.

- Was je je bewust van deze cijfers?
- Wat doet het met je als je geconfronteerd wordt met deze cijfers?

IN GESPREK MET DE TEKST – Verkennen van het bijbelverhaal

Stap 3: Bijbel openen

Lees het verhaal rustig en neem even de tijd om het op je in te laten werken. Eventueel kun je het verhaal in een andere vertaling lezen.

Stap 4: De tekst bestuderen

Gezamenlijk bespreken we: Waar gaat deze tekst over? We schrijven de antwoorden op een groot vel papier.

Stap 5: In kleine groepjes de tekst bestuderen

- Wie zijn de hoofdpersonen in de tekst?
- Wat zijn de verschillende misdrijven in het verhaal? Wat gaat er allemaal mis in de acties van de personages?

- Herken je de situatie in het verhaal? Ken je slachtoffers of daders van seksueel geweld of seksueel onrecht tegen vrouwen en meisjes? Benoem waar je de gelijkenissen en verschillen ziet tussen het bijbelse verhaal en de situaties die je kent.
- Wat zijn de motieven om iemand te verkrachten? Waarom besluit Amnon Tamar te verkrachten?
- Wat kunnen kerken doen om de stilte te verbreken rondom seksueel geweld?

Stap 6: Terugkoppeling vanuit de kleine groepjes naar de grote groep

De groepjes presenteren kort de vragen en hun antwoorden. Er is ruimte om uit te wisselen en elkaar aan te vullen. Voor de facilitator is dit een goed moment om af en toe wat aan te vullen vanuit het achtergrondmateriaal en conclusies te trekken.

HANDELEN – Samen werken aan verandering

Stap 7: Terugkoppelen aan eigen leven en context

Stel de groep de vraag of dit verhaal ons tot handelen oproept en hoe we dat kunnen doen.

Hang een uitgeprint of getekend silhouet op. De handen symboliseren het doen, welke acties we moeten ondernemen. Het hoofd symboliseert het denken, wat er moet veranderen in ons denken. De voeten symboliseren het gaan, waar kunnen we heen (denk bijvoorbeeld aan instanties die hulp bieden). Nodig mensen uit om op post-its hun ideeën op te schrijven en op te plakken op de hoofd, de handen of voeten van het silhouet.

Voorbeeld:



Stap 8: Afsluiten

Bid samen dat onze acties effect mogen hebben. Luister naar een lied zoals 'Señor que florezca tu justicia' (Taizé: <https://youtu.be/vf9In-hs4tE>)

Vertaling:

Heer, dat uw gerechtigheid mag bloeien
uw vrede de aarde mag doordrenken
en ons leven zich vult van Uzelf

Achtergrondinformatie voor de facilitator

Zie bijlage onderaan voor de infographic over seksueel geweld in Nederland.

Actueel

Het verhaal van Tamar is nog altijd actueel. In Latijns-Amerika en Afrika waar deze bijbelstudies zijn ontstaan is seksueel geweld een groot probleem, maar helaas ook nog steeds in Europa. Toch is het een verhaal dat we in de kerk niet lezen en een thema dat niet altijd op de agenda staat. In 2 Samuel gaat het over een meisje dat duidelijk nee zegt, maar haar nee wordt niet gerespecteerd. Het gaat om een slachtoffer dat monddood gemaakt wordt en het recht wordt ontnomen om over haar lot te besluiten. De bijbelstudie is een kans om dit onderwerp bespreekbaar te maken. Een analyse van de dynamiek in het verhaal tussen de personages is een kans om naar onze eigen werkelijkheid te kijken, niet alleen die van letterlijk seksueel geweld zoals in het geval van Tamar, maar ook andere vormen van onrecht tegen vrouwen zoals bangelijsten, het verspreiden van naaktfoto's en de manier waarop er in sommige studentenverenigingen tegen vrouwen wordt aangekeken.

Conspiracy theory

In het verhaal vinden we een complot tussen mannen. De nalatigheid van David, de slimme streken van Abner, en uiteindelijk de schaamte van Absalom. Ze werken eraan mee dat Amnon Tamar kan verkrachten en dat ze daarover moet zwijgen. In Latijns-Amerika is dat een duidelijke maatschappelijke tendens. Mannen werken samen en houden elkaar de hand boven het hoofd. Hoe is dat in Nederland? In sommige kringen bestaat een zogenaamde bro-code. Als een vriend iets doet wat niet kan, kijk je de andere kant op. Zouden we een bro-code ook zo kunnen invullen dat mannen voor elkaar uitkijken dat de ander niet de fout ingaat?

Macht

Als het gaat om seksuele grensoverschrijding, denken mensen vaak aan verleiding en aan lust. Heel vaak vindt er een culpabilisering plaats: het slachtoffer krijgt de schuld. Haar wordt gevraagd wat ze aanhad, waar ze zich bevond en hoe laat. In het bijbelse verhaal komt het aspect van macht duidelijk naar voren. Het gaat bij Amnon niet om een liefde die hij niet kan uitleven. Als hij haar heeft 'genomen', heeft hij genoeg van haar en zelfs een hekel aan haar. Het is belangrijk om te beseffen dat het in seksuele grensoverschrijding in veel gevallen gaat om het uitoefenen van macht over iemand door diegene te raken waar hij of zij het meest kwetsbaar is: zijn of haar seksualiteit. Pas dan kunnen onze pogingen om het te voorkomen echt effectief zijn.

Perspectief

Nadat Tamar zich in het verhaal op allerlei manieren heeft verweerd, haar verdriet kenbaar heeft gemaakt door de symbolische daad van het verscheuren van haar jurk en

door haar ellende uit te schreeuwen, heeft ze geen stem meer in de rest van het verhaal. Ze wordt door haar broer het zwijgen opgelegd.

Bekijk ook de algemene instructie voor een bijbelstudie op <https://www.protestantsekerk.nl/contextueel-bijbellesen/>. Daar vindt u aanwijzingen om de bijbelstudie te begeleiden. Bereid het goed voor en let met name op hoeveel tijd er is. Het is aan te raden zeker twee uur in te plannen, of anders het programma over twee avonden te verdelen. Maak van tevoren keuzes en een tijdspad. Deze opzet is een leidraad, natuurlijk kunt u de opzet ook aanvullen of aanpassen aan de groep.

Achtergrond van de bijbelstudie

Het verhaal van Tamar inspireerde in Afrika bij het Ujamaa Centrum tot bijbelstudies die inzetten op sociale verandering. In Guatemala namen ze bij CEDEPCA het stokje over en de hoop leeft dat het verhaal in Nederland opnieuw zal inspireren en transformeren.

Latijns-Amerika kent sterk patriarchale samenlevingen. Een meisje of vrouw is het bezit van haar vader totdat ze het bezit is van haar man. Dat zien we terug in het bijbelse verhaal van Tamar. Het lijkt wel alsof er een misdrijf tegen een bezit wordt gepleegd in plaats van tegen een persoon. We lezen het verhaal niet vanuit haar gezichtspunt.

Nederland is een heel andere context dan die van Guatemala. Toch zijn er nog resten over in de samenleving van het idee dat een vrouw een bezit is waar een man over mag beschikken. Er kunnen andere factoren een rol spelen. Het verhaal van Tamar kan een spiegel vormen om te kijken naar onszelf en hopelijk roept dat op tot meedoen aan verandering.

In Guatemala viel het sterk op dat meisjes en vrouwen de dynamiek tussen de mannen heel goed herkenden. Een voor een kwamen ze met verhalen hoe zij of hun leeftijdsgenoten er waren ingeluisd door neefjes, broers, klasgenoten, etc. Het verhaal van Aura en haar dochters maakte indruk. Vrouwen worden inderdaad het zwijgen opgelegd, vertelde Aura. Haar dochters deden mee aan de workshops. Toen haar dochters zo openlijk vertelden wat ze geleerd hadden en hoe ze dat in de praktijk wilden brengen; voor zichzelf opkomen, aangifte doen, hulp bieden aan klasgenoten, etc., schoot ze vol. Zijzelf werd verkracht toen ze 10 jaar was. Altijd heeft ze haar mond gehouden. Haar werd het zwijgen opgelegd. Altijd was ze bang dat haar dochters hetzelfde zou overkomen, maar nu weet ze dat zij niet zullen zwijgen. Het zou geweldig zijn als deze bijbelstudie eraan zou bijdragen dat we niet zwijgen als we ons geconfronteerd weten met dit kwaad.

Door Martina Fraanje, die voor Kerk in Actie werkzaam was in Guatemala

Infographic:



MEEMAKEN VAN SEKSUELE GRENSOVERSCHRIJDING

NIET-FYSIEK

- Kwetsende seksuele opmerkingen
- Geslachtsdelen of seksuele handelingen (bv. masturberen) laten zien
- Seksfilmpjes of naaktfoto's publiceren/verspreiden

FYSIEK

- Aanraken, zoenen,
- Seksueel geweld: vingeren, aftrekken, geslachtsgemeenschap, anale of orale seks



JONGEREN (12-25 JAAR)

Gedwongen seksuele dingen doen of toestaan:

Grootste risicogroep: 12 tot 18 jaar

Bron: Seks onder je 25e, 2012



17% MEISJES



5% JONGENS

ALGEHELE BEVOLKING
15-70 JAAR

Seksuele grensoverschrijding meegemaakt:



Geslachtsgemeenschap tegen de wil meegemaakt:



bron: Monitor Seksuele Gezondheid, 2012 (niet eerder gepubliceerd)



MENSEN MET EEN BEPERKING

Seksuele grensoverschrijding meegemaakt (fysiek en niet-fysiek)

		LIJCHAMELIJKE BEPERKING	VISUELE BEPERKING	AUDITIEVE BEPERKING	VERSTANDELIJKE BEPERKING	GEEN * BEPERKING
♀ Vrouwen	Seksuele grensoverschrijding	49%	37%	54%	72%	56%
	Waaronder verkrachting	21%	13%	14%	23%	12%
♂ Mannen	Seksuele grensoverschrijding	22%	18%	17%	44%	21%
	Waaronder verkrachting	5%	2%	3%	7%	3%

Bron: Beperkt weerbaar, 2011 (* Cijfers algehele bevolking monitor Seksuele Gezondheid 2009)



LESBISCHE VROUWEN, HOMOSEKSUELE MANNEN EN BISEKSUELEN

	LESBISCHE VROUWEN	BI-VROUWEN	HOMOMANNEN	BI-MANNEN
Kwetsende seksuele opmerkingen, aanraken of zoenen	63%	73%	49%	34%
Seksueel geweld	23%	36%	15%	14%
Seksueel geweld voor het 16e jaar	12%	17%	5%	7%



TRANSGENDERS

	TRANSVROUWEN	MAN NAAR VROUW - TRANSGENDERISTEN	TRANSMANNEN	VROUW NAAR MAN - TRANSGENDERISTEN
Kwetsende seksuele opmerkingen, aanraken of zoenen	60%	61%	61%	79%
Seksueel geweld	21%	19%	35%	50%
Seksueel geweld voor het 16e jaar	9%	9%	17%	33%

Bron: Een wereld van verschil, 2014